

HORVÁTH CSILLA

## Schmidt Éva terepmunka-módszertanának tanulságai a nyugat-szibériai városi nyelvészeti kutatásokban

The present paper aims to summarize the available information on Éva Schmidt's fieldwork methods used during her twelve-year-long stationary fieldwork in Western Siberia, and to examine their utilization in present day urban linguistic research carried out in the same area. The summarization of Schmidt's methods is made difficult by the researcher's habit to prefer documentation over publication, especially concerning her precepts on methodology. The paper finds preferable the utilization of her theoretical framework of language shift and language use, as well as the effects of urbanization, the role of language in forming ethnic identity, together with her ethical principles concerning indigenous co-workers.

**Kulcsszavak:** fieldwork, Western Siberia, urban linguistics, Éva Schmidt

**Kulcsszavak:** terepmunka, városi nyelvészeti kutatások, Nyugat-Szibéria, Schmidt Éva

„A vogulra való átállás 9 év osztjáknyelvűség után oly meredek, hogy engem, aki mindig legjobb osztják közlőim ígézetében töltöttem az évet, szinte nemlét-érzés fogott el az éles váltástól.”<sup>1</sup>

### 1. Bevezetés

Úgy az uralisztikában (Mácsai 2017), mint a Szibéria-kutatásban (Nagy 2016) kivételszámba megy a városi kutatás, legyen szó akár antropológiai, akár nyelvészeti vizsgálatokról. Bár számos szibériai őshonos nép (köztük az obi-ugorok) urbanizált körülmények között élő tagjainak abszolút száma és aránya egyaránt folyamatosan nő, a kutatók eddig kevésbé siettek követni őket az új környezetbe. Szibéria a külföldi tudósok többsége számára az 1990-es évekig nehezen megközelíthető maradt, a határok megnyílása után érkező kutatók pedig először a klaszszikus kutatási témák adatait gyűjtötték össze, vagyis elsősorban nem a városi lakosság felé fordították figyelmüket. A kevés számú megjelent városi témájú tanulmány többségére jellemző, hogy nem tisztán városi kutatásokról számol be,

---

<sup>1</sup> Részlet a Jelentés a beljarszkiji Északi-osztják Folklórarchívum 1999. évi munkájáról c. beszámolóból (Schmidt 2005g).

hanem olyan vizsgálatokat tárgyal, melynek adatfelvétele falvak mellett városokban is megtörtént. A klasszikus kutatásokra tudományágtól függetlenül jellemző, hogy érdeklődésének középpontjában a hagyományos életmódot folytató, vidéki lakosság áll, a város leggyakrabban a nyelv- és kultúrávesztés színtereként jelenik meg, így önmagában való kutatásra alkalmatlannak, értelmetlennek tűnik, pedig újszerű és hiánypótló városi kutatási téma még akkor is bőségesen akad, ha csak az egyik tudományterületet, a szociolingvisztikát vesszük figyelembe: kétnyelvűség, nyelvcsere, nyelvi revitalizáció, nyelvtanítás, örökségnyelvi oktatás, új nyelvhasználati színterek, új nyelvváltozatok, a nyelvhasználat és más identitásképző elemek kapcsolatának vizsgálata.

Számottevő kutatási előzmény hiányában különösen felértékelődik egy Schmidt Éváéhoz hasonlóan komplex és nagylélegzetű hagyaték, és egy ilyen párját ritkítóan hosszú állomásozó terepmunka tapasztalatanyaga, melynek eredményei még a kutatási témák különbsége ellenére is számos tanulsággal és hasznosítható tapasztalattal szolgálnak a nyugat-szibériai városi nyelvészeti terepmunka minél ideálisabb megtervezése érdekében. Jelen cikk elsődleges célja, hogy összefoglalja a konkrétumokat, melyek Schmidt terepmunkamódszereiről rendelkezésünkre állnak, és megvizsgálja a módszerek városi nyelvészeti kutatásokban való alkalmazhatóságát.

Dokumentációs és revitalizációs munkáját Schmidt Éva elsősorban nem a veszélyeztetett nyelvek, az őshonos népek kultúrája iránti, fokozódó tudományos érdeklődéshez való igazodás kedvéért folytatta. Cikkei bibliográfiájából nem következtethető, milyen mértékben tájékozódott az obi-ugor népekéhez hasonló helyzetben élő népcsoportokat bemutató irodalomról, hivatkozásként leggyakrabban obugrisztikai tételeket jelöl meg.

Közismert ugyanakkor, hogy Schmidt tudásának csak töredékét publikálta. Ahogy Csepregi Márta fogalmazott: „Schmidt Éva, aki folkloristaként a szóbeli hagyománnyal foglalkozott, tudósként is a szóbeliségben élt: a fejében fölhalmozódott szédületes mennyiségű tudásanyagot bármikor könnyedén előhúzta, meggyőző biztonsággal tartott konferenciaelőadásokat magyar, orosz, angol vagy osztják nyelven, de előadásait nem írta le, nem jelentette meg nyomtatásban – a mi legnagyobb bánatunkra” (Csepregi 2002: 311).

Különösen igaz ez módszertani írásaira. Kutatási módszerei személyes ismeretség, személyes emlékek híján publikációkból, 2001-es, a dokumentációs archívum archetípusát bemutató írásán (Schmidt 2001b) kívül egyrészt a korábbi kutatók hagyatékát, terepmunkáját tárgyaló cikkeiben (Schmidt 1985; Schmidt 1990; Schmidt 2001a) olvasható általános érvényű megjegyzésekből, másrészt szibériai terepmunkája idején évente Magyarországra küldött éves jelentéseiből (Sipos 2005) rekonstruálhatók. Az így összeállított kutatómódszertani képet egészíti ki szociolingvisztikai összefoglalójával Schmidt 1999-es előadása, melynek szövegét a helyszíni felvételtől Reonalda Sztjepanovna Olzina jegyezte le.<sup>2</sup>

<sup>2</sup> Ezúton is hálásan köszönöm, hogy a szöveget rendelkezésemre bocsátotta.

## 2. Etikai aspektus

Schmidt Éva munkásságának, módszereinek és hagyatékának tárgyalása kapcsán nem lehet elég figyelmet szentelni a kutató etikai vezérelveinek. Általánosságban elmondható, hogy Schmidt etikai elveit a nyilvánosság, a tágan értelmezett tudományos közösség, azon belül a tanítványok és munkatársak, emellett a kutató közösség és annak egyes résztvevői, illetve a kutató téma iránti tisztelet határozta meg, a szakmai és nemszakmai szabályok és érdekek közti egyensúlyra törekedett. Az elvi egyenlőségből mindazonáltal hangsúlyosan kiemelkedik az obi-ugor közösség tisztelete, érdekeinek védelme. Ez a kiemelt tisztelet abból a felismerésből is táplálkozik, mely szerint „[...] korábban a bölcsészettudományokba jutó etnikus információnak nem volt visszacsatolása az obi-ugor népekhez, kivéve W. Steinitz 1930-as évekbeli oktató- és kultúrafejlesztő munkásságát, valamint a szocializmus kori »leningrádi terepkutatások« visszahatását a nemzetiségi értelmiségre. Most bármilyen információ azonnal visszajut, befolyásolja a tudatot és a sorsot.” (Schmidt 2001a: 99)

A visszacsatolás igényéből fakad az egyenrangú és teljeskörű szakmai partnerség biztosításának szándéka is, amint azt már Schmidt az 1994-es jelentésben is megfogalmazta: „A belowarszkiji Északi-osztják Folklórarchívum valószínűleg az egyetlen intézmény, mely hivatalos feladatának ismeri el anyagának visszajuttatását az adatközlőkhöz és rokonságukhoz, egyáltalán az osztják embert egyedileg az információ kezelésének egyenrangú tényezőjeként fogja fel.” (Schmidt 2005d: 69)

Az adatok közösségbe való visszajuttatásának a tudományos közösség számára történő publikáláshoz viszonyított elsődlegessége visszatérő motívum írásaiban. Önmagára is kötelezőnek érezve Reguly hagyatékára vonatkozó megállapítását, mely szerint „[...] eljött az ideje annak, hogy fordítva is feltehessünk kérdéseket. Például ne azt kérdezzük: mivel segítette hozzá Reguly az akadémiai tudományt az osztják kultúra megismeréséhez, hanem ellenkezőleg: milyen osztják milyen információt hagyott Reguly segítségével távoli utódaira?” (Schmidt 2001a: 100).

Ez az elkötelezettség a tudományos kutatás, a kutatómunka kapcsán létrejött személyes kapcsolatok mellett az oktatásra, kulturális közéletre és a tömegkommunikációra is kiterjedt, amennyiben Schmidt lektori, témavezetői feladatokat is ellátott, valamint a tudományos ismeretterjesztésre is figyelmet fordított.

## 3. Módszertani kérdések

### 3.1. Források

Amint arról csaknem minden emlékirás fontosnak tartotta megemlékezni, az obugrisztika klasszikusainak, vagyis a 19–20. századi kutatók közismert, kizárólag magyarul publikált, illetve kiadatlan hagyatékának ismerete és használata, fel- és továbbdolgozása Schmidt Éva munkásságának egyik alapköve volt. Reguly, Pápay József hősénekeinek cirill betűs átírása, kommentálása, az adatközlők le-

származottainak felkutatása mellett visszajuttatta Munkácsi és Kannisto publikált hagyatékának részleteit az érdeklődőknek (ezért cserébe a tudományos körökben ismeretlen, addig publikálatlan kortárs gyűjtéseket kapott), emellett megkezdte a Munkácsi – Kálmán és a Steinitz-szótár szóanyagának lekérdezését (vagyis felvételen rögzítette a manyi és hanti szavak hangalakját, orosz fordítását, magyarázatát), illetve Csernyecov hagyatékának feldolgozását. A munkálatok tudománytörténeti jelentőségükön kívül a közösségben már elfeledett tudás felidézését is lehetővé tették, mint például a ma már körzeti jelentőségűvé vált Hold-ünnep ismételt meghonosítása.

Ismeret- és legitimációforrásként szolgáltak Schmidt Éva és kutatócsoportjának saját gyűjtései is. A felvételek az adatrögzítésen (nagyreszt: adatmentésen) kívül közösségstrukturáló erőként is szolgáltak: a munka eredményeként egyrészt egy új, nemzetiségi adatbázis jött létre, amely az új obi-ugor tudományos közélet és a közösségi identitásformálás egyik tartóoszlopának is bizonyult.

### 3.2. Kutatási módszerek

Erről a kutatási szegmensről olvasható a legkevesebb konkrétum Schmidt nyomtatásban megjelent műveiben. Egyértelműen leszögezte, hogy „mindent dokumentálni kell, ameddig lehet” (pl. Schmidt 2005a: 21), archívumával meg akarta őrizni a kultúra lehető legtöbb aspektusát, és munkája során fontosnak tartotta a minél modernebb, egymással lehetőleg kompatibilis eszközök használatát.

Az eredmények ismeretében valószínűsíthető, hogy Schmidt kutatási módszerei között szerepelt a résztvevő megfigyelés, a strukturált interjú és az életút-interjú, illetve a kérdőíves lekérdezés, a módszerek használatáról készített részletes beszámoló vagy leírás azonban a publikált írásai között nem található, remélhetőleg a hagyaték zárolásának feloldása után ezekről a kérdésekről is többet tudhatunk.

### 3.3. Partnerek

A munkatársak kiválasztása során élesen elválnak egymástól az ideális munkatárs kiválasztásának szempontjai, illetve a realitás kínálta lehetőségek megragadásának és átalakításának módjai. Képzett hanti, manyi folkloristák hiányában Schmidt kezdettől különböző mértékben betanított, saját nevelésű munkatársakkal dolgozott, ám gyakran kényszerült a képzésükre fordítani kívánt idő és a számukra kidolgozott tananyag felülvizsgálatára. A magasabban kvalifikált, ambiciózusabb jelöltek helyett nem ritkán az alacsonyabb végzettségű, de kitartóbb munkatársak váltották be a hozzájuk fűzött reményeket (Schmidt 2001b: 273–274).

Adatközlők tekintetében Schmidt a minimum középkorú, de inkább idős adatközlőkkel történő munkát preferálta, az általa ideálisnak tekintett tudással véleménye szerint az 1940-es évek kezdetéig született adatközlők rendelkeztek (Schmidt 2001b: 269). Az adatközlőkkel való együttműködését az ő igényeik

maximális figyelembevétele jellemezte, lehetőség szerint ő utazott az adatközlők lakhelyére, az archívumban csak akkor gyűjtött, ha anyagi vagy egyéb okok miatt nem nyílt lehetősége utazni. Adatközlői anyagi helyzetét a legbizonytalanabb gazdasági helyzetben is számon tartotta, idős vendéglátóihoz gyakran az ellátást biztosító élelmiszersomaggal érkezett.

#### 4. Témaválasztás

Könnyen felismerhető és általánosan elfogadott megállapítás, hogy kutatásai során Schmidt Éva a nyelvet, annak kutatását és dokumentációját nem célnak, hanem eszköznek tekintette. Témaválasztása elsősorban néprajzi kutatási területekre összpontosult, mint például a szövegfolklor és az énekes epika, a társadalomszervezet, a világkép vizsgálata, valamint vallásnéprajzi kutatások, különös tekintettel a lélekképzetekre, a medvekultuszra.

Nyelvészeti kutatásai leginkább a dialektológia tárgykörébe sorolhatók, ami a feljegyzések szerint nyelvjárási variánsok („falujuk tájszólásának”) grammatikai vázlatának és az „anyanyelvi gondolkodásnak” videóra olvasását jelentette, oly módon, hogy „a fonológia, morfológia jellemzőit, valamint néhány szintaktikai jelenséget leíró vázlatot egy egységes komputerprogram képezi, amibe kézzel könnyen be lehet írni a felolvasó kívánsága szerint a változó hangokat” (Schmidt 2005e: 93).

Schmidt lexikológiai jellegű kutatásokat is végzett. Felfedezve, hogy „egyes állatokkal (macskával, kutyával) beszélve az osztyákok külön igeragozást használnak”, Schmidt megkezdte a jelenség dokumentálását és általa kultikusnak feltételezett eredetének feltárását, illetve minden településen gyűjteni igyekezett az állathangok utánzását és interpretálását (Schmidt 2005b: 42–46). Nagy jelentőséget tulajdonított magyarországi hallgatói állatnevekkel, színnevekkel, családnevekkel kapcsolatos munkájának is (Schmidt 2005c: 49, 56).

#### 5. Elméleti keret

##### 5.1. Nyelvcsere és nyelvhasználat

A nyelvcsere folyamatát Schmidt egy ideálisnak feltételezett hanti vagy manysi egynyelvű állapotból vezette le (Schmidt 1999). Eszerint elsőként az egynyelvű közösség egyes férfitagjai váltak kétnyelvűvé a beérkező orosz lakosság hatására, de az igazi töréspontot a kötelező állami oktatás, azon belül is az internátusi elhelyezés okozta, melynek hatására a gyermekek az 1950-es évektől orosz egynyelvűekké váltak.

Egy szóbeli előadás megfogalmazása természetesen gyakran szabadabb, mint egy írásos publikációé, ezzel együtt az orosz népesség megjelenése előtt is problematikus lehet egy hanti, manysi egynyelvű beszélői közösség létezését elképzelni, még abban az esetben is, ha nem is egyértelmű, vajon az orosz népesség említett megjelenése alatt Szibéria meghódítását vagy a szovjet hatalom kiépité-

sét kell érteni. Tehát ugyan az orosz nyelv megjelenése előtti időszakra is ésszerű többnyelvű közösséget, vagy az obi-ugor közösségben folyamatosan jelen lévő többnyelvű csoportot feltételezni, vitathatatlan, hogy az orosz nyelv szerepe megjelenése óta folyamatosan erősödik, és már rég domináns szerepet tölt be az obi-ugor közösségekben.

A nyelvcsere folyamatának gyors lezajlását a társadalmi összetétel és az oktatási rend átalakulása mellett a nyelvhasználati szokások megváltozása is segítette. Schmidt modellje szerint a szülők és a nagyszülők egymás közt a hantit, manysit beszéltek, a szülők gyermekeikkel szintén a kérdéses őshonos nyelvet, valamint az orosz, míg a gyermekek szüleikkel kizárólag az orosz használták, és ahelyett, hogy a nagyszülők tanították volna meg unokaiknak valamelyik obi-ugor nyelvet, inkább ők sajátították el kisebb-nagyobb mértékig az orosz (Schmidt 1999).

A nyelvhasználat aktivitásáról alkotott pesszimista tapasztalatai („Tulajdonképpen végig kellene pásztázni, hogy az Oktyabrszkij kerület melyik falujánál végződik az osztják nyelv ismerete (használatáról már úgysem beszélhetünk), s hol, melyik variánsát hányan vallják magukénak” – Schmidt 2005f: 112–113) mellett Schmidt kritikát fogalmaz meg a dokumentálható nyelvhasználat minőségével kapcsolatban is. Panaszkodik, amiért „nehéz olyan emberre találni, aki viszonylag tiszta osztjáksággal gondolkodik és fejezi ki magát. [...] Minden új gyűjtőhelyen ki szoktam keresni egy magánszemélyt, akitől igyekszem minél több kötetlen beszélgetést felvenni nem az információtartalom, hanem a tiszta nyelvállapot kedvéért” (Schmidt 2005f: 93). Az idézetben a nyelvállapot „tisztaságára” utaló kifejezés a kódváltástól, kölcsönhatástól, kölcsönzéstől mentes nyelvhasználatra utalhat, az általa sugallt nyelvi kontaktushatásoktól mentes nyelvállapot iránti vágy pedig többször is szerepel Schmidt jelentéseiben. 1994-es színjai gyűjtéséről beszámolva megemlíti egy 75 éves azovói adatközlőjét, akivel még lehetősége nyílt „dokumentálni az ideális beszélt nyelvet” (Schmidt 2005d: 75).

## 5.2. Az urbanizáció hatásai

A délről érkező, észak felé, illetve az Ob mellékfolyóin a forrásvidék felé terjedő oroszosodás, valamint az ennek nyomában járó globalizáció hatása nyomasztotta Schmidt Évát, úgy találta, „[v]an valami borzongató abban, ahogy a tajgai városkában a gyerekek banánon, Danone joghurton és Walt Disney videókon nevelkednek” (Schmidt 2005g: 131). Ideálisabbnak találta a kőolajkitermelés által nem vagy később érintett peremvidékek, elsősorban a folyók felső folyásánál, és az erdőkben élő, illetve a félnomád életmódot folytató családok, közösségek nyelv- és kultúramegőrző lehetőségét és képességét (Schmidt 1999). Kétségesnek tartotta ugyanakkor, hogy az Ob mentén található, szakrális szempontból is jelentős, asszimilálódó, vagy nem ritkán meg is szűnt települések nélkül a felső folyószakaszok obi-ugor közösségei az Ob nyújtotta folytonosság nélkül, sziget-szerűen is fennmaradhatnak.

A városok jellemzői közt ugyanakkor nemcsak a globalizáció és az asszimiláció térnyerését tartotta számon, hanem felismerte a város tudományos infrastruktúrában és menedzsmentben betöltött jelentőségét is, vagyis kulcsszerepét az oktatási intézmények, archívumok létrehozásában, az értelmiség képzésében és munkájában. A tradicionális életmód és a kultúra fenntartására, kutatására létrehozott városi intézmények, az őshonos kisebbség és az őket képviselő elit kapcsolatának összefoglalva ki nem mondott összefüggései egy irányba mutatnak Nagy Zoltán megállapításaival (Nagy 2016).

### 5.3. A nyelv identitásképző szerepe

Schmidt szerint az etnikus tudat megőrzése nem kizárólag valamelyik obi-ugor nyelv ismeretén múlik, ugyanakkor a nyelv az egyik legfontosabb identitásképző elem, ismerete nélkül ugyanis nehezen húzhatók meg a népcsoport vagy az etnikus kultúra határai, a nyelv teremti ugyanis a kultúrát, a nyelv ad kulcsot annak megértéséhez és hozzáférést a többi identitásképző elemhez, például a folklórhoz, világnézethez, vallási rítusokhoz.

Bár Schmidt leszögezi, hogy „aki otthon megtanult beszélni, az beszél, aki nem tanult meg, ha érti is a nyelvet, nem beszél” (Schmidt 1999), lehetségesnek és kívánatosnak tartja a hanti, manysi nyelv örökségnyelvi elsajátítását a nem anyanyelvi közegben felnövők számára. Felvételeit nem is annyira tudományos-dokumentációs okokból készítette a lehető legjobb minőségben, hanem hogy szemléltető tananyagként később oktatási, „visszatanulási” célra felhasználhatók legyenek (Schmidt 2005d: 67).

Figyelembe véve és elfogadva, hogy az új generációk a kutatás és a dokumentáció eredményeként megőrzött tudást és tapasztalatokat nem egy valaha, vagy talán sosem létezett idealizált állapot rekonstrukciójára fogják felhasználni, hanem egy, az új körülmények között létrehozott új identitás megformálásához, Schmidt lehetségesnek tartotta az új módszerekkel, valamint audiovizuális eszközök felhasználásával történő nyelvoktatást (Schmidt 1999). Nézete szerint a hanti, manysi egynyelvűség többé nem hozható létre, a fennmaradó, a korábban ismertnél kisebb számú nyelvváltozat mennyiségét tekintve kisebb mértékben, de több nyelvhasználati szintéren lesz használható.

Az obi-ugor kultúra jövőjét és újjászületésének elvi lehetőségét 1999-es, Magyarországra küldött éves jelentésében összességében homályosan és némiképp pesszimistán fogalmazza meg:

„Legközelebbi nyelvrokonaink természeti nép minőségükben kezdtek eltűnni a föld színéről, és ugyanezen az elven születnek újjá. Mostani dinamikájukat is inkább valamiféle természeti-kozmikus erő irányítja, semmint emberi. Ennek »programja« szerint egyetlen kiválasztódási kritérium van: az előre irányuló energetika, akár személyében, akár csoportban, akár valami ügyben nyilvánul meg. Hozzá képest a konkrét hagyományos kultúra vagy a nyelv másodlagos, és ha nem párosul kellő »előre-energiával«, azaz kreativitással, változó korszakunkban veszélyesen merev. Épp ezért a fiatal felemelkedő rétegnél nem az etni-

kus formák, információ ismerete a fontos, hanem az az energia és személyiség-minőség, amivel e formák a jelen helyzethez adaptálhatók. A formákat bármikor el lehet sajátítani, ha van energia. Így aztán az obi-ugor kultúra olyan gyors változásban van, hogy leginkább emiatt alig azonosítható önmagával” (Schmidt 2005g: 134).

Ugyanakkor szintén 1999-es hanti-manszijszki konferenciaelőadásában a helyi közönségnek lényegretörőbben és egyértelműen derűlátóan foglalja össze jövőképét, mondván „mert [ez a lélektani pillanat – HCs] mindenképpen a gyökereitekhez fog vonzani benneteket. Egy olyan hanti vagy manysi közösséghez fogtok csatlakozni, amely most van születőben” (Schmidt 1999).

## 6. Konklúzió

A városban élő obi-ugorok nyelvhasználatának kutatása, illetve általában a városi obi-ugorok vizsgálata során nehezen értelmezhető valamiféle „tisztá”, „ideális” állapot dokumentálásának igénye, csakúgy, mint más nyelvek, kultúrák erre gyakorolt hatásának minősítése. Ennek következtében a városi nyelvészeti kutatásokba Schmidt Éva módszertanából nem emelhető át például az adatközlők kiválasztásának idős, egynyelvű beszélőket preferáló, szigorú szempontrendszere, és a vizsgálható, vizsgálandó témák sora is jelentős bővítésre szorul.

Dacára ugyanakkor a tudományterület (néprajz és nyelvtudomány), a kutatási terep (peremvidéki falvak és városok), az adatközlők (egynyelvű vagy csaknem egynyelvű idős falusiak és urbanizált körülmények között élő városi obi-ugorok) különbözőségének, nem is említve a vizsgálni kívánt nyelvi és egyéb jelenségeket, Schmidt módszertana számos tanulsággal szolgál a 21. századi városi obi-ugor környezetben nyelvészeti kutatást végzők számára is.

A városi kutatásokhoz is elengedhetetlen a szakirodalom (úgy a klasszikus források, mint a témareleváns elméleti munkák és esettanulmányok) átfogó ismerete, csakúgy, mint a tudományos normáknak és a vizsgált közösség igényeinek is megfelelő etikai normák betartása. Természetes igény az elérhető legmodernebb technikai eszközök lehető legszéleskörűbb használata, illetve az adekvát kutatási módszerek változatos alkalmazása.

Különösen fontos kiemelni a kortárs nyelvi helyzet jellemzését és közeljövő nyelvvismereti, nyelvhasználati állapotának felvázolását. A politikai-társadalmi és gazdasági változások hatására kialakult kortárs nyelvállapotot kiindulópontnak tekintve megállapítható, hogy Schmidt Éva dokumentációs munkája és a városi nyelvészeti, különösen a szociolingvisztikai vizsgálatok ennek az origónak a közvetlen határán tevékenykednek és bizonyos értelemben végállapotot kutatnak: Schmidt Éva az európai kutatók által elsőként a 19. században megismert kultúra utolsó pillanatait, míg a kortárs városi nyelvkutatás a multietnikus urbanizált környezethez alkalmazkodni próbáló, revitalizáció-centrikus új identitás első lépéseit dokumentálja.

Nem meglepő tehát, hogy a két terület kutatási módszereiben a felszíni eltérések mellett mélyszerkezeti hasonlóságok is megfigyelhetők: a tapasztalt váratlan



jelenségekhez a kidolgozott koncepció mellett is alkalmazkodni tudás, egyáltalán, a mindent dokumentálni akarás perfekcionista igénye a véges készségek és lehetőségek tudatában, a módszertani és technikai újdonságok mielőbbi alkalmazása, a munkatársakkal egyenlőségen és kölcsönösségen alapuló kapcsolat, és a kutatót vendégül látó kultúra, közösség és egyének iránti tisztelet.

### Irodalom

- Csepregi Márta (2002), Schmidt Éva 1948–2002. NyK 99: 309–318.
- Mácsai Boglárka (2017), Létezik-e városi kutatás az uralisztikában? FUD 24: 91–114.
- Nagy Zoltán (2016), Szibéria néprajza és a város: Akik kimaradtak az összefoglalókból. In: Szeverényi Sándor – Szécsényi Tibor (szerk.), Érdekes nyelvészet. Elérhető: <http://ling.bibl.u-szeged.hu/erdekess/05-NagyZ.pdf>
- Schmidt Éva (1985), V. N. Csernyecov vogul folklórhagyatéka. Ethnographia 96: 562–571.
- Schmidt Éva (1990), Pápay József osztják hagyatéka és néprajzi vonatkozásai. Megjegyzések a Pápay József osztják hagyatéka (Bibliotheca Pápayensis I.) kiadványhoz. Ethnographia 101: 326–331.
- Schmidt, Éva (1999), Решила говорить о языке. Konferenciaelőadás, Olzina, R. S. [Ользина, Р. С.] lejegyzésében.
- Schmidt Éva (2001a), Terepgondolatok az osztják nép és kutatása hőskoráról. Népi kultúra – népi társadalom 20. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének Évkönyve, 99–120.
- Schmidt, Éva (2001b), Архетип „Архива”: размышления о новом типе учреждения и его актуальных проблемах. JSFOu 89: 267–280.
- Schmidt Éva (2005a), A folklórchívum alapításának előzményei. In: Sipos Mária (szerk.): 17–40.
- Schmidt Éva (2005b), A Belojarszkiji Északi-osztják Folklórchívum alapítása. In: Sipos Mária (szerk.): 41–57.
- Schmidt Éva (2005c), Az Obi-ugor Kutató Team 1992. évi tevékenysége. In: Sipos Mária (szerk.): 53–57.
- Schmidt Éva (2005d), Jelentés a belojarszkiji Északi-osztják Folklórchívum 1994. évi munkájáról. In: Sipos Mária (szerk.): 63–77.
- Schmidt Éva (2005e), Jelentés a belojarszkiji Északi-osztják Folklórchívum 1995. évi munkájáról. In: Sipos Mária (szerk.): 81–98.
- Schmidt Éva (2005f), Jelentés a belojarszkiji Északi-osztják Folklórchívum 1997. évi munkájáról. In: Sipos Mária (szerk.): 105–115.
- Schmidt Éva (2005g), Jelentés a belojarszkiji Északi-osztják Folklórchívum 1999. évi munkájáról. In: Sipos Mária (szerk.): 131–151.
- Sipos Mária (szerk.) (2005), Jelentések Szibériából. Schmidt Éva Könyvtár 1. MTA Nyelvtudományi Intézet – Néprajzi Kutatóintézet, Budapest.